

x

notationes pollicitus eram , quum tamen Eu-
stachii Thessalonicensis in Homerum Com-
mentaria Latina fecerit Alexander Politus , &
Appollonius Sophistes nuper quoque in Gal-
lia Latinus prodierit , supersedendum duxi ,
eaque solum adnotare constitui , quæ Latinæ
Versionis locis quibusdam aut explicandis ,
aut vindicandis necessaria visa sunt : quando-
que etiam in ea quæ Homeri sunt propria
non illibenter excurret calamus .

FRANCISCI XAVERII
ALEGRII
HOMERICÆ ILIADIS

LATINIS VERSIBUS EXPRESSÆ .

LIBER PRIMUS .

ARGUMENTUM .

Chryses sacerdos Apollinis filiam suam liberaturus ad Græ-
corum stationem venit . Re non obtenta , immo ab Aga-
memnone contumeliosè dimissus , Apollinem in Gracos
precatur . Peste ingruente Achilles concionem vocat , in
qua quum Calchas veram caussam patefaceret , iratus
Agamemnon in Achillem invehitur , eique aufert Brisei-
dem . Hinc Achillis in Gracos indignatio , quo rogante
Thetis ab Iove auxilium pro Trojanis in Gracos pre-
catur . Juno re comperta cum Iove rixatur , donec eos
Vulcanus in concordiam adducit .

Ram , Diva trucem Pelidæ concine Achillei ,
Quæ mala tot miseris , infandaque funera Graiis
Adtulit , ingenteisque animas tot tradidit Orco ,
Mortaleisque virum exuvias , artusque cruen-
tos ,

5 Alitibusque (nefas) prædam , canibusque reliquit .
Consilium Jovis interea , atque arcana voluntas
Perficiebatur , donec discordia demens
Atridemque inter , sævumque arderet Achillem .

Tu memora quæ fata Deum , quæ numina claros

A

2 I L I A D I S

10 Commisere viros, tanto ut discrimine possent
Exercere odia, atque animos in se addere Teucris.
Venerat ad Regem Chryses, pictasque carinas
Dona ferens, pretiumque ingens, ut redditia patri
Rursus in assuetos remearet gnata penateis,
15 Quam bello quæsitam olim, ac victricibus armis
Duxerat in Phrygiam, Phœbique insignia, vittas,
Aureaque in manibus gestabat sceptra sacerdos.
Tum geminum Atridem, supplexque orabat Achæos:
Atride, & vos Grajugenum gens inclyta, prolem
20 Reddite dilectam, solatia tota parentum.
Dona fero, accipite, & miseri neu temnire planctum,
Siqua movet Superum, & magni reverentia Phœbi.
Sic urbem Priami, ac Trojanam excindere gentem
Fata duint vobis, patriosque revisere fineis.
25 Dixerat, assensere omnes pulchramque puellam
Tradendam patri misero, accipiendaque dona.
At non hæc Danaum placuit sententia Regi,
Quin torvum adspectans, oculisque minacibus: absis
Ocyus hinc, vetule, haud, inquit, te in litore stantem
30 Adspiciam, Grajorum iterum vel castra petentem.
Ante ego non caream Chryseide, tarda senectus
Quam patria tellure procul, tectisque suorum
Argis inveniat nostris in sedibus illam
Percurrentem amplas arguto pectine telas,
35 Et mihi depictosque thoros, & strata parantem
Mollia: ferto hæc, atque oculis te subtrahe nostris.
Sic ait, at senior vultum dejectus honestum
It lacrimans maris ad litus, fluctusque sonanteis,
Tum procul ab castris Divum sic voce precatur
40 Latona genitum pulchra: qui argentea semper
Tela geris, Smintheu, Chrysæ cui mœnia cordi,
Qui Tenedo, Cyllæque agro dominaris opimo,
Siqua tuis umquam imposui tecta ardua templis,
Pinguis si quando sacris admovimus aris
45 Exta boum, gratumve adipem, pro supplice luctu,

LIBER I.

3

Pro lacrimis Danaos meritas da pendere pœnas,
O pater, hæc nec nostra ferant vota irrita venti.
Talia clamantem cœli de vertice summo
Audii Arcitenens, subitasque exarsit in iras,
50 Tum se nube cava, ac densa caligine condens
Inde petit terras, humeris argentea pendet
Ex altis pharetra, atque arcus, quem plurima circum
Tela sonant gradiente Deo, cædeisque minante.
Ut procul ab ratibus conspexit castra, sagittam
55 Impulit ex arcu frendens, fatalis arundo
Cum sonitu per inane ruit, neque cernitur ulli,
Hinc aliam, atque aliam ingeminat, jumentaque passim
Corpora fida canum, taurorumque ardua membra
Sternuntur lætho, pecudesque, & vulgus equorum.
60 Tum Danaos petit insonteis, atque aggerat omneis
Per naveis turpi dilapsa cadavera tabo,
Ardebatque rogi per litora curva frequentes.
Jamque dies aderat decimus, quum regia Juno
Mœrentis mentem, atque animum commovit Achillei.
65 Illicet e castris pubem acciri imperat omnem,
Tum regem adloquitur: Non ultra insistere cœptis
Posse, reor, Danaos: Priami stent mœnia, Princeps.
Qua ventum, hac iterum (liceat modo vivere) eundū est,
Irati Graios cœli inclemencia quando,
70 Et vis sæva simul premit Hectoris, aut age, sorteis
Dilectosque Deo vates, templique ministros
Adsciscamus, ait, quibus aut arcana patescunt

V. 51. *Inde petit*) Sacerdotis sui injuriam ulturus Apollo terras
petit. Sacerdotum namque personam sub singulare Deorum protectione
esse omnis profana antiquitas credidit, cui & Sancta Religio at-
testatur dicens: *Nolite tangere Christos meos.*

V. 57. *jumentaque passim.*) Ab reliquis enim animantibus pe-
stes plerumque incipere multis experimentis patet, & firmat late
Cerda in l. Georg.

A 2

I L I A D I S

4 Signa poli , aut avium cantus , vel nuntia veri (thor.
 Somnia , namque horum est summus quoque Jupiter au-
 75 Forte canet cur tot miseris iratus Apollo
 Pessima molitur Graii , neglectave sacra
 Aut vota incuset Divum non reddit a templis .
 Plurima tum nostri languens cadat hostia dextris ,
 Placemusque Deos . Dixit , siluitque repente .
 80 Tum mediis surgens effatur talia Calchas ,
 Calchas Thesstorides , Vatum optimus , omnia namque ,
 Quæ sunt , quæ fuerint , quæ mox ventura trahantur
 Olli nosse datum , quo per tot inhospita saxa ,
 Incertasque vias pelagi duce Dorica classis
 85 Sigeum ad litus , Phrygiasque advenerat oras .
 Ille autem . O Superis Pelei dilecta propago ,
 Abstrusas rerum causas , & Apollinis iras
 Pandere voce jubes , pandam , modo vera profari
 Calchanti liceat , timeo nam sceptræ tenentem .
 90 Valde etenim irati metuenda potentia Regis
 In sibi subjectos : simulet licet , ilia rodit ,
 Et semel admissum sedet alto in pectore vulnus ,
 Nec fatum effugias ; quod si mihi vera canenti
 Laturum auxilium spondes , nil demorer ultra .
 95 Sic Calchas , Pelei contra sic filius orsus :
 Fare quidem quæ arcana tibi Dij cumque revelant ,
 O pater , haud etenim quisquam (sacra numina testor ,
 Dilectumque Jovi Phœbum) nec maximus ipse
 Grajorum dux , dum spiritus hos regat artus ,

V. 73. vel nuntia veri Somnia ,) Somnia universim observare
 vetum est Deuter. 18. Non erit in te , qui observet somnia ; quan-
 doque tamen veri nuntia fuisse , & horum Deum singulari quodam
 modo authorem esse testatur divina Scriptura dicens : *Siquis fuerit
 inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei , vel per somnum
 loquar ad illum . Deuter. 32. quando enim sopor irruit super homi-
 nes , & dormiunt in lectulis , tunc aperit aures virorum (Deus)
 & crudens eos instruit disciplina , ut est apud Job.*

V. 81. Omnia namque ,) Versum hunc Protheo accomodavit Virg.

L I B E R I.

100 Tentabitve minas , aut poenas exiget ulla :
 Dixerat , & posita Calchas formidine fatur :
 Non vos ulla premunt Superis non reddit a vota ,
 Hostia non neglecta , viri , contemptave templo .
 Hæc Chrysis lacrimæ , despectaque vota reposcunt
 105 Immeriti Vatis , spretique injuria Phœbi ,
 Nec prius absistent quam filia pulchra parenti
 Reddatur misero , taurorum & corpora centum
 Pingua Chrysæas Sminthæi mactentur ad aras .
 Omnia tunc Divis contingent vota secundis .
 110 Talia dicentem jam dudum spectat Atrides
 Mentis inops : turbata agitat præcordia sanguis ,
 Torvaque , ceu geminis ardebant lumina flammis ,
 Tunc sic adgreditur , verbisque adfatur amaris :
 O Calcha , vates mihi semper lævus , eamne
 115 Causam cladis , ais , quod splendida munera Chrysis ;
 Et gnatam abnuerim longævo tradere patri ?
 Atque equidem verum ut fatear , mihi gratior unquam
 Fœmina nulla fuit : non illi corpore , vultu ,
 Flore juventutis , mentis vel dotibus ullis
 120 Ipsa Clytemnestra antestat pulcherrima conjux .
 Verum age , jam tradam , populi nam vita , salusque
 Lex mihi prima fuat : vos autem digna parate
 Dona duci . Solusne inter tot millia princeps
 Muneribus caream , aut partis spoliabor inultus ?
 125 Vix ea , quum contra fatur sic dius Achilles :
 Maxime Grajorum dux , quas possumus omnes
 Pro pietate tua , pro tot tam fortibus ausis
 Solveamus grates ; at præmia solvere digna
 Qui possint Danai ? nihil in commune relictum ,
 130 Aut positum in medio est , prædam qua quisque potitus ,

V. 121. Salusque) Allusum ad sapientissimum illud effatum apud
 Romanos . Salus populi suprema lex esto . Fuat autem Archaimus
 est , quo non semel usus est Virgilinus .

I L I A D I S

Hanc retinet, propriosque lubens convertit in usus.
 Nunc tu cede Deo; pubes tibi Dorica terque
 Plura, quaterque dabit, si quando Jupiter urbem,
 Et Priami nostris gazam concesserit armis.
 135 Dixerat, & lato plaudebant ore Pelasgi
 At non ista unquam, Danaum fortissime, nobis,
 Rex ait, evinces, magnis ut parta periclis
 Elabi e manibus patiar. Tantine videmur
 Esse tibi, ut reliqui exultent, spoliisque fruantur,
 140 Orbemur nos, & rerum ploremus egeni?
 Scilicet hoc Calchas moneat, sic poscat Apollo?
 Non ita: si Danai renuant, mihi juraque, fasque
 Ipse manu faciam, tuaque, Ajax, vel Ulyssi
 Præmia corripiam, meaque in tentoria ducam.
 145 Hæc alias autem; nunc, quod magis instat, agamus
 In mare velivolum lecto cum remige puppim,
 Quæ vehat in patriam roseo Chryseida vultu,
 Centenosque simul præstanti corpore tauros,
 Munera grata Deo: procerum lectissimus unus
 150 Hæc ferat, & casto placet pia numina ritu.
 Rex ea, quem torvum adspectans adfatur Achilles:
 Atque erit, o hominum pestis, tua jussa sequutus
 Grajugenum quisquam, cœcas qui tendere Teucris
 Præterea velit insidias, aut agmine facto
 155 Signa sequi, ac dubio sese committere Marti?
 At non ulla quidem tristi gens Dardana bello
 In Peleum commissa luit, non illa recenteis
 Aut fruges unquam, aut pecudes, armentave latis
 Avexit campis: nemora inter densa ferarum,
 160 Prærupcæque jacent rupes, fretaque invia ventis.
 Fratris jura tui, tua, pessime, signa sequuti
 Tot Trojam petiere duces, quos despicis amens.
 Jamque urbe ex capta Priami Te, & maxima Regum
 Tot retro spolia, & servi, gazæque manebunt;
 165 Ast ego (sit fas vera loqui) pars maxima belli,
 Exigua vix parte fruar, quam sanguine multo,

L I B E R I.

Et multa fessus Teucrorum strage merebor.
 Quin potius patriosque lareis, Phtiamque revisam.
 160 I porro, Atrides medio in sermone profatur,
 Si lubitum est animo: cernis quot millia nostro
 Parent imperio, atque Jovis reverentur aluminum?
 Tu mihi ductorum infensissimus, horrida cordi
 Cui semper pugna, & rixæ: tibi maxima virtus.
 Jupiter hoc voluit, fruere, atque in bella Pelasgos,
 175 Myrmidonasque regas, nil te moror, hæc tamen audi:
 Pulchram ego dimittam Chryseida, sic placitum Diis;
 Formosam tamen abducam Briseida mecum
 Invitam quamvis. Disces quid præstet Atrides
 Æacidæ, discent Danai, nec se mihi quisquam
 180 Ferre parem, aut Regi audebit se opponere contra.
 Hæc jactat, dubiusque animi volvebat Achilles
 Irruat an, ferrumque inimico in pectore condat.
 Jamque manu capulo aptabat, quum cœlitus adstat
 Junone ab Diva, duxor cui charus uterque,
 185 Et juveni stetit a tergo Tritonia Pallas
 Uni Conspicua, ac reliquis non visa Pelasgis,
 Cæsariemque manu auricomam, atque in terga fluentem
 Corripit, obstupuit visu perterritus heros:
 Nostrorumque, inquit, Jovis aurea gnata, dolorum
 190 Spectatrixne venis, cœdisque Agamemnonis atræ?
 Huic ne faves nunc ut fugiat? quis tanta furentem
 Usque ferat, meritas nec poscat sanguine poenas?
 At Pallas: Parce irarum, parce, inquit, Achilles,
 Juno vetat, res quæ amborum curatque, fovetque:

V. 174. *Pelasgos*,) Hoc nomine ut plurimum Græcos generatim appellamus Virgilium sequuti; hic autem particularē quandam Græcorum gentem designat, quæ Achilli parebat, de qua lib. 2.

V. 194. *Juno vetat*,) Cœlestē præceptum comminiscitur Poeta, quia alias verisimile non esset Achillem fortissimum, & truculentissimum hominum sibi temperasse. Simul pulcherrimo exemplo privatorum in majores etiam injurios, & maxime in Reges licentia coercetur, de quo infra Nestor.

195 Tu dictis solare animum , crudo abstine ab ense :
 Quas tibi (vera cano) feret hæc injuria laudes ?
 Munera quot , meritisque pareis geminabit honores ?
 Nec plura his , cui Pelides ; tua jussa sequemur ,
 O Dea , cor tumeat quamvis , ac ferveat ira ,
 200 Namque voluntati Divum parere decensque est ,
 Tutius & nihil , ac melius mortalibus ægris .
 Hæc fatur , violenta manus simul ære nitenti
 Hærebat capulo , & retro magnum impulit ensem
 Palladis auscultans dicto . Dea pulchra per auras
 205 In Jovis , ac Superum subito volat aurea templo .
 Atridem interea dictis compellat amaris
 Myrmidonum ductor (neque enim furor occidit intus)
 At non te quisquam collatis , pessime , signis
 Viderit irrumpentem acies , & cœde madentem .
 210 Exhaurire alta undantem cratera corona
 Hæ tibi sunt artes , lautisque accumbere mensis ,
 Condere opes proprias , aliorum invadere gazas ,
 Ora canis , pavidaque gerens præcordia damae .
 At si animos Danai ingenteis , mentemque virilem ,
 215 Non pictis gererent muliebria corda sub armis ,
 Hac indigna tenuis licuissent gesta furenti .
 Verum ego sic juro , atque ultricia numina testor :
 Ut sceptrum hoc (sceptrū in manibus nam forte ferebat)
 Numquam fronde levi fundet virgulta , nec umbras ,
 220 Quum semel in silvis ima de stirpe recisum
 Matre caret , posuitque comas , & brachia ferro
 Olim arbos , nunc docta manus circumdedit auro ,
 Et patribus , ducibusque dedit gestare Pelasgis ,
 Ab Jove queis legesque datum , populosque tueri ,
 225 Sic habeas , desiderium te forte subibit
 Nostri ingens , quando haud poteris , quum Troja circum

V. 218. Ut sceptrum hoc ,) Hanc juramenti formulam mutuatus
est ab Homero Virgilius in 12. & Latino Regi adaptavit pulcherrime .

Tela prement , miseris usquam prodesse , cadantque
 Hinc , atque hinc plures , homicidaque sævit Hector .
 Despectum frustra tum voce vocabis Achillem .
 230 Dixerat , & sceptrum projectit turbidus aureis
 Distinctum clavis , nec Atridem segnior urget
 Ira intus , mediis autem Nelejus heros
 Consurgit Nestor , qui facundissimus unus
 Inter bella fuit , vel quo non dulcior ulli
 235 Suada sedet labris . Bina olli elapsa recedunt
 Tempora , progeniesque hominum , queis ætheris auras
 Hauserat ille Pylo pariter nutritus opima ,
 Tertia regnanti jam dudum volvitur ætas :
 Tunc sic adloquitur prudens , & pectora mulcit :
 240 Proh Superi , nos fata manent , nos tristia Graios ,
 Tam magis illa satis Priamo , Regique parenti ,
 Lætaque Dardaniæ pubi , quum norit Achivos
 In se odiis certare duces , quibus inclyta virtus
 Consiliumque præses dedit , jus , fasque tueri .
 245 Quin potius parete mihi , longissima rerum
 Cui experimenta favent , annisque edocta senectus :
 Namque olim juvenis , florens quum prima decoras
 Vestiret lanugo genas , prima agmina duxi
 Sub ducibus longe egregiis , ea cernere facta ,
 250 His solitus duros Martis tolerare labores .
 Quos , quantosque viros , o Dij ! Ceneusque , Driasque ,
 Exadiusque , & Pirithous , similesque Deorum

V. 234. vel quo non dulcior ulli) Triplex eloquentiae genus distinguit Homerus , a quo deinde Tullius , Longinus , & posteriores Critici . Suavitatem , atque orationis dulcedinem hic tribuit Nestori , brevitatem , & argutiam Menelao , vim , copiam , & majestatem , Ulyssi . Primum Gorgie , secundum Isocrati , tertium Demostheni similem dixeris , aut si Latinos mavelis , Nestorem Plinio juniori , Menelao Lucium Senecan , Ulyssi Tullium compara .

V. 247. Namque olim juvenis ,) Nestor ut quovis sene senior , ita ad nauseam usque , laudator temporis acti se puer . Quæ in hac Nestoris oratione reprehendit Volterius , futilia sunt .

- Theseus Ægæi proles, Rex & Polyphemus.
 Multum illi quum animis trucibus, tum corpore, & armis
 255 Anteibant hominum genus, ingenteisque domabant
 Nubigenasque viros, & monticolas Centauros.
 His ego versabar ducibus, cum his foedera junxi
 Ex Apia tellure procul, patriaque profectus,
 Quæsusque aderam, præclaraque bella gerebam.
 260 Non illis conferre manum, non tendere contra
 Audenter homines, tellus quos nunc parit alma.
 Parebant tamen hortanti, parete volentes
 Et vos, o chari. Seniorum credere dictis (vit.
 Prudentum est, Divum, atque hominum quos rectora ma-
 265 Nec tu vi raptam abducas Briseida, Achilli
 Sorte datam, egregiae sat debita præmia laudi,
 Nec tu, Pelide, Argivum contendere Regi
 Viribus adversis nitaris: honore potitus
 Non simili, atque ille, Argolicas cui Jupiter arecis
 270 Credit, & populos voluit parere vocatos.
 Te insignem bello, fateor, Thetis extulit alma;
 Pluribus ille tamen Rex imperat, abstine, Atride,
 Atque iram tu pone prior, me justa precantem
 Audiet, ac facilis furiam compescet Achilles,
 275 Una salus bello, & nostræ spes maxima gentis.
 Sic fatur senior, Danaum cui talia ductor:
 Atque equidem, pater, haec nobis præclara loquutum
 Admiror, vereorque: utinam tam grata sederent
 Pelidæ; ast illum reliquis præstare superbum
 280 Duntaxat juvat, & genti dominarier omni.
 At quorsum haec? magnis si numina viribus illum
 Auxerunt, Regum contemnere jura licebit
 Continuo, & rabidis famam proscindere dictis?
 Talia jactantem adloquitur furibundus Achilles:
 285 Næ viles animæ, Peleoque indigna parente
 Dicamur soboles, tibi vel si adstare loquenti,
 Sive tuis facilem concedam vocibus aurem.
 Ista canas aliis, non jam mihi, teque, tuosque

- Omneis despicio; tamen haec in pectore serva:
 290 Non ego pulchricomæ causa pugnabo puellæ,
 Pone metum, aut tecum, foedissime, vel Danaorum
 Cum quovis, concessa semel qui dona retractent;
 At gazam reliquam, magnorum munera avorum,
 Quæ mihi apud naveis servantur plurima: nunquam
 295 Me invito atinges, vel tenta, age, si potes omne
 Quod tibi cumque lubet, vel tanta superbia regni,
 Confestim nigro fundes cum sanguine vitam.
 Talia certabant Reges, subitoque relictis
 Sedibus adsurgunt, propria in tentoria quisque
 300 Discedit Danaum: Pelidem ad litus euntem
 Patroclus, atque ingens comitatur turba suorum.
 At manus interea juvenum mandata facessit,
 Atque unctam in maria alta ratem clamore secundo
 Detrudunt obnixi humeris, tum remige multo
 305 Centum sacra Deo taurorum corpora, & ipsam
 Ore locant roseo Nympham, dux instat Ulysses.
 Jamque vias ponti madidas, spumasque ruebant,
 Quum totum lustrari agmen dux imperat ardens.
 Lustrantur turmæ Grajorum, & corpora curant,
 310 Tum maris ad litus taurique, hædique petulci
 Mille cadunt Clarii castas ad Apollinis aras,
 Et nidore gravi superas it fumus in auras.
 At Rex, ardet adhuc tumido cui in pectore livor,
 Talthyrium, Eurybatemque alta in tentoria Achillis.
 315 Ferre gradum jubet, & roseo Briseida vultu
 Secum agere; at renuat, multo cum milite septus
 Ipse ego nolenti abripiam, quo tristius olli
 Nil fiet. Haec infit. Non mollia jussa capessunt
 Perculti ambiguam pigra formidine mentem.
 320 Ut ventum ad naveis ipsum stipante corona
 Adspiciunt trepidi medium, timor inficit ora
 Pallidus, exanimesque silent, verum ille benignis
 Prosequitur dictis, premit altum corde dolorem.
 Praecones salvete, Jovisque, hominumque ministri